

PŘEDSUDKY ANEB ČERNOBÍLÝ SVĚT

HLAVNÍ CÍLE:

- Seznámit se s tím, co jsou to předsudky a jak fungují
- Uvědomit si, jak si utváříme o druhých názor a na jakých základech
- Uvědomit si a pojmenovat mechanismy utvářející předsudek
- Uvědomit si, že je běžné hodnotit druhé na základě předsudků a stereotypů, ale je důležité si toho být vědom/a
- Uvědomění si vlastní odpovědnosti za své chování a rozhodování
- Vyzkoušet si, jaké negativní důsledky může jednání na základě předsudků mít
- Uvědomění si vlastní originality, a čím můžeme být v kolektivu přínosem

Přehled jednotlivých aktivit

Název aktivity	Časová dotace	Pomůcky
Představení vzdělávacího programu ¹	5 min	psací potřeby na tabuli
Pravidla	5 min	psací potřeby na tabuli
Štítky se jmény	5 min	lepící štítky, barevné fixy
Nálepkování	15 min	Lepící štítky, barevné fixy
Deka	20 min	velká deka, tabule na zapisování bodů
Kdo z nás je..?	15 min	připravené otázky na lektory
Maska	20 min	připravené masky z barevných papírů znázorňující jednotlivé osobnosti, psací potřeby na tabuli
Tečkovaná	25 min	samolepky různých barev
Scénka „Jak zareagovat“	30 min	krátký příběh popisující situaci, scénky
Závěrečná reflexe	Zbytek časové dotace	Lepící papírky, psací potřeby na tabuli a fixy

Běžná časová dotace pro tuto interaktivní besedu je 90 minut. Tudíž nelze stihnout všechny uvedené aktivity.

Po vyzkoušení metodiky lze zvolit různé varianty. Vždy je však dobré dodržet posloupnost postavenou na základě postupně rozvíjeného tématu, tedy od obecného povídání o předsudcích k osobnímu prožitku.

¹

Tuto fázi lze vynechat a nechat téma řízeně vyplout na povrch.

Kdy žáci sami zjistí na základě prvních aktivit, o jaké téma se jedná. Následně můžeme celou věc dovysvětlit.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

METACULTURE

POPIS JEDNOTLIVÝCH AKTIVIT

PŘEDSTAVENÍ VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

CÍL:

- Seznámit se s programem

POMŮCKY: tabule či flipchart, psací potřeby

ČAS: 5 min

PRŮBĚH: Důležitá část, i když často opomíjená, je představení vzdělávacích programů. Žáky seznámíme jednoduchým způsobem s hlavním cílem programu a jeho obsahem. Nedílnou součástí je představení vlastní osoby a vysílající organizace. ☺ (v případě externích vyučujících)

PRAVIDLA

CÍL:

- Uvědomit si důležitosti základních pravidel během programu sloužících k vzájemnému respektování a hladšímu průběhu celé aktivity.

POMŮCKY: tabule či flipchart, psací potřeby

ČAS: 5 min

PRŮBĚH: Žáky seznámíme se základními pravidly, které při jejich dodržování poslouží jako nástroj ulehčující průběh programu a zajišťující vzájemný respekt.

1. **Stop** - Mám právo se nezúčastnit aktivity, pokud mi to z jakéhokoliv důvodu není příjemné.
2. **Nevynáším** - Pro zachování důvěry je důležité nevynášet ven informace získané během besedy o svých spolužácích. Můžeme mluvit o svých pocitech a zážitcích, ale není dobré mluvit o citlivých věcech, s kterými se nám svěřil během besedy náš spolužák.
3. **Mluví vždy jen jeden** - Respektujeme to, že mluví pouze jeden člověk. Neskáče do řeči, necháváme domluvit ostatní a až poté hovoříme.
4. **Kruh** - „Jsme si rovni, jako rytíři u kulatého stolu“, všichni se tudíž vzájemně respektujeme, nepovyšujeme se nad ostatními, ale ani nemějme pocit, že náš názor nemá takovou váhu, jako názor spolužáků či lektorů.

ŠTÍTKY SE JMÉNY

CÍL:

- Možnost vzájemného oslovování ☺

POMŮCKY: lepicí štítky, barevné fixy

ČAS: 5 min

PRŮBĚH: Všichni zúčastnění si vyberou fixu své oblíbené barvy a napíší na lepicí štítek své jméno či přezdívku. Štítek si nalepí na viditelné místo (ideálně na hrudník).

NÁLEPKOVÁNÍ

CÍL:

- Seznámit se a prolomit ledy
- zamyslet se nad vlastní identitou a nad tím, co mě charakterizuje, jak se mohu „onálepkovat“

POMŮCKY: lepicí štítky, fixy

ČAS: 15 minut

PRŮBĚH:

V celém programu budeme mluvit o zjednodušování. O tom, že lidi hodnotíme na základě připsaných vlastností. V první aktivitě si každý vytvoří nálepku sám sobě.

Sedneme si do kruhu a požádáme žáky, aby si sami sobě vytvořili nálepku podle toho, co je charakterizuje, co je pro ně typické nebo za koho se před ostatními považují, popřípadě podle toho, co o sobě slyšeli říkat druhé. Pro vyšší ročníky lze udělat variaci, kdy se nálepkují sousedé ve dvojici vzájemně. Zdůrazníme, že nálepka musí být pro naše potřeby podstatné jméno. Pokud si někdo neví rady, mohou mu poradit spolužáci. Ve chvíli, kdy každý má svou nálepku, si musí ještě vymyslet typický pohyb. Společně v kruhu si projdeme popořadě jednotlivé nálepky a pohyby. Můžeme se doptávat na význam té které nálepky. Upozorníme žáky, aby dávali bedlivě pozor, neboť to budou potřebovat v další aktivitě.

DEKA

CÍL:

- Vyzkoušet si, jaké asociace a spojení vznikají nevědomky a pod časovým tlakem
- Uvědomit si, že asociace máme všichni kdesi uložené a že mít předsudky je přirozené. Je však důležité s nimi vědomě pracovat.

POMŮCKY: Velká deka, tabule na zapisování bodů, psací potřeby na tabuli (křídly, fixy na tabuli)

ČAS: 20 minut

PRŮBĚH:

Žáky rozdělíme do dvou skupin. Je potřeba dvou „nehráčů“, kteří drží napnutou deku asi ve výšce ramen. Dále je potřeba osoba, která zapisuje body a slovní spojení na flipchart. Každá skupinka si sedne na jednu stranu za deku tak, aby na sebe skupinky vůbec neviděly. V tichosti si vyberou jednoho hráče a dotyčný vybraný hráč si sedne těsně obličejem k dece. Až budou oba vybraní hráči na svých místech, pustíme deku na zem a dotyční hráči se uvidí. Který hráč řekne dřív správnou nálepkou toho druhého, získává bod pro svoji skupinku. Zbývající členové skupinek nesmějí radit! Opět zvedneme deku a hra pokračuje zvolením dalšího hráče. Skupinka s více body vyhrává. Takto zahrajeme pět rychlých kol. Na dalších pět kol inovujeme aktivitu o další pravidlo: Nestačí říct jen nálepkou, ale je k ní třeba přidat i přídavné jméno, např. „drsný metalista“ atd. Samozřejmě co nejrychleji, protože rychlejší vítězí. Všechna spojení, které ve hře padnou, se zapisují na tabuli. Opět sčítáme body za to, kdo první určí nálepkou soupeře a přidá k tomu přídavné jméno. Přídavná jména se nesmí opakovat.

REFLEXE:

Klademe otázky a prolínáme výkladem.

Jak tato spojení vznikla? Vznikla v časovém presu, rychle, nevědomky a tím, že jste museli říct pouze jedno slovo – zjednodušení. Chtěli byste, aby vám někdo vybral, jakou budete mít nálepku?

Jsou tato spojení pravdivá? Platí pro každou klavíristku, že je hezká? Je každý hacker chytrý? Ne, ale je to to první, co nás napadlo. Napadlo nás to, co máme s věcí nebo osobou automaticky spojeno. Třeba na základě předchozí zkušenosti. Přesně takové jsou i předsudky – napadají nás automaticky a rychle. Jsou zjednodušující. Týkají se určitých skupin lidí nebo věcí. Přisuzují nějaké vlastnosti všem bez ohledu na individualitu. např. dle barvy pleti, věkových skupin, národností apod.

Předsudky jsou přirozené. Díky nim se rychleji orientujeme ve světě. Nicméně velmi zužují vidění našeho prostředí. Proto je potřeba si je uvědomovat. V konkrétních situacích se snažit hlouběji poznat konkrétního člověka. Ne si o něm udělat obrázek na základě svých předsudků.

KDO Z NÁS JE..?

CÍL:

- Uvědomit si a pojmenovat mechanismy utvářející předsudek (běžně na základě vnějších znaků a v situaci, kdy zúčastnění nemají podrobné informace o druhých jedincích či jednají v časovém presu.
- Navození důvěry
- Rozhýbat se

POMŮCKY: připravené otázky vycházející z konkrétních faktů daného lektora.

ČAS: 10 min

PRŮBĚH: Předem si připravíme několik otázek vycházejících z konkrétních faktů daného lektora.

Příkladem může být: „*Kdo z nás zpívá ve sboru/ hraje ochotnické divadlo/ propadl na gymnázium z českého jazyka/ kouří/ má tetování/ je věřící/ žil v Africe/ organizoval demonstraci proti válce v Sýrii..aj.*“

Stoupneme si každý z lektorů na jeden konec třídy a žáci si podle toho, zda si myslí, že daná výpověď náleží jednomu či druhému lektorovi, k lektorovi postaví. Následně řekneme správné odpovědi. Pro zvýšení atraktivity hry si mohou žáci počítat správné odhady. Je dobré vymyslet takové otázky, u kterých předpokládáme, že budou těžko odhadnutelné či zavádějící, aby zdůraznily nesmyslnost opírat se při hádání o vnější znaky. Zároveň je dobré zařadit i otázku, kterou odhadnou. Předsudky nám v určitých situacích pomáhají v orientaci ve světě, takže např. Kdo je vdaný? A žáci to odhadnou dle prstenu nebo dítěte.

Tyto otázky můžeme demonstrovat na příkladu: „*Kdo z nás chodil za školu?*“ Lektor s tetováním a piercingem či slušně vypadající lektor bez jakékoliv známky výstřednosti.

Varianta pro jednoho lektora: „*Myslíte si, že je pravda, že: kouřím / mám dítě / jsem vegetariánka...?*“ Na jedné straně místnosti je ANO, na druhé NE.

REFLEXE: V závěru aktivity si povíme, podle jakých indicií jsme se rozhodovali a zda je oprávněné se takto rozhodovat či jestli náhodou nesklouzáváme k rychlým úsudkům na základě vnějších znaků, generalizace či jiných mechanismů utvářejících předsudky. Řekneme si, zda lze v těchto případech postupovat jinak. Například seznámit se s daným jedincem, zjistit o něm více informací na základě vzájemného rozhovoru..aj. Na základě čeho jsme se rozhodovali, zapíšeme na tabuli, tím nám vznikne přehled, na základě čeho se chováme předsudečně. Doplňme v rámci diskuse. (vzhled, věk, handicap, vzdělání, povolání, sexuální orientace, gender, ...aj.

MASKA

CÍL:

- Uvědomit si, že předsudky máme v sobě všichni.
- Umět rozlišit předsudek a fakt

POMŮCKY: připravené masky z barevných papíru znázorňující jednotlivé osobnosti, psací potřeby na tabuli

ČAS: 15 min

PRŮBĚH: Jeden z lektorů/lektorek si na obličej nalepí masku představující např. modelku/bezdomovce/fotbalistu/blondýnu/popeláře. Žáci vyslovují asociace, které je k těmto osobnostem napadají. Druhý z lektorů asociace píše. Asociace by měly být popisné (př. blbá/namyšlený/hezká/pracovitý). Následně si řekneme, které přívlastky mohou být reálné a které lze označit za předsudky.

TEČKOVANÁ

CÍL:

- Zažít pocit „vyloučení“ ze skupiny, pojmenovat pocity, kdy je někdo ze skupiny vyloučen
- Porovnat zažití „vyloučení“ s reálným životem žáků, být si vědomi, že patříme do více skupin, ale i že někam nepatříme.

POMŮCKY: Samolepky různých barev

ČAS: 25 minut

PRŮBĚH

Studenti stojí se zavřenýma očima v kruhu, nejlépe zády ke kruhu. Každému nalepíme na čelo samolepku některé ze čtyř barev. Další dvě barvy jsou navíc pro dva jedince, kteří zůstanou tzv. sami (tudíž dva žáci zůstanou tzv. sami, ale zároveň v té emoci nejsou opuštěni). Je zakázáno mluvit a odlepovat si z čela nálepky. Úkolem je co nejrychleji najít všechny, kteří mají na čele stejnou barvu a vytvořit s nimi skupinku. Poté, co jsou studenti rozděleni na skupiny se stejnou barvou na čele, ukončíme hru a následuje reflexe.

REFLEXE: V této aktivitě jsme se setkali s předsudky (nálepkami) vůči různým skupinám osob. Můžeme se žáků doptávat, vůči jakým skupinám znají nějaké předsudky (profese, pohlaví, sexuální orientace, věk, tělesné nebo mentální postižení, národnost, rasa, náboženství). Zdůrazňujeme, že běžně člověk patří do

více skupin. Jak pak hodnotit například Roma – lékaře? Postižené sportovce nebo zpěváky?

Vedeme žáky k tomu, aby si uvědomili a zapamatovali, že označení někoho pomocí předsudků může pro něj být negativní zkušenost a může poškodit jejich vzájemný vztah. Důsledkem předsudku je sice zjednodušení toho, co víme o světě, druhých lidech, ale tím také ochuzení se o to, co je na nich často zajímavé. K tomu se ale nelze dopracovat jinak než tím, že druhým lidem věnujeme čas, pozornost a důvěru.

Během reflexe klademe otázky typu:

- *Jak jste poznali, do které skupiny patříte?*
- *Jak jste se cítili, když jste poprvé našli někoho, kdo měl stejnou barvu jako vy?*
- *Jak to probíhalo u toho, kdo měl na čele úplně jinou barvu než ostatní? Jak se cítil? Co dělal?*
- *Pomohl ti někdo se dostat se do skupiny „Tvé barvy“?*
- *Všimli jste si, že někteří Vaši spolužáci se do žádné skupiny nedostali? Co vás při tom napadlo? Jak jste se při tom zachovali? Jsou i jiné možnosti, jak se zachovat?*
- *Podle čeho a koho jste se rozhodli, že daného jedince nepřijmete /přijmete i přes jinou barvu na čele do skupiny?*
- *Do jakých různých skupin vy sami patříte? (sportovní tým, oddíl, školní kroužek...)*
- *A vzpomenete si na nějakou situaci, kdy vy sami jste nepatřili do skupiny a byli jste tzv. Navíc?*
- *Co vám v takové situaci pomohlo? Jak můžeme pomoci druhým?*
- *Kdo je v naší společnosti „ten, kdo je navíc“?*

SCÉNKA „JAK ZAREAGOVAT“

CÍL:

- Zamyslet se nad vlastní reakcí v obtížné situaci a uvědomit si její komplikovanost.
- Zformulovat svoji reakci nahlas

POMŮCKY: krátký příběh popisující situaci, scénky

ČAS: 20 minut

PRŮBĚH

Přečteme nebo převyprávíme žákům situaci popsanou níže. Požádáme dva zástupce, aby představovali neobsloužené hosty restaurace. Reakci hostinského přehrajeme sami v přímé řeči. Přidáme také rekvizity jako stůl a židle v restauraci, jídelní lístek apod. Žáci představují osazenstvo restaurace. Po seznámení se situací vyzveme žáky, aby navrhli možné reakce na tuto situaci. Každý s nápadem předvede nebo řekne svoji reakci. Tu zaznamenáme na tabuli pro pozdější reflexi. Plynule přejdeme k reflexi dané aktivity.

Příklad dobré praxe☺: Číšníka hraje též žák. V reflexi odpovídá na otázku „Jak jsi se v roli cítil? Jak se ti hledaly argumenty pro Zdeňkovo odmítnutí? Apod. Žáci často říkají, že jim v tom dobře není, že se situací nesouhlasí, ale nechtějí přijít o práci apod. Tím pádem se často diskuse stočí k protikladu životní jistota versus vlastní morál apod.

Scénka

Panu Zdeňkovi se podařilo našetřit ze svého platu na letní dovolenou. Pro sebe a svoji přítelkyni, také Romku, zaplatil týdenní pobyt v Krkonoších v jednom hotelu. Večer se rozhodli strávit v restauraci nedaleko hotelu. Hostinský se jim však omluvil, ať se nezlobí a odejdou. Má totiž negativní zkušenosti s Romy. Již dvakrát při rvačce zničili zařízení restaurace, a proto je neobsluhuje. Pan Zdeňek se cítil velmi ponížený, je přeci slušný člověk, tvrdě pracuje a s ničením restaurací nemá nic společného. Pro pana Zdeňka byl už zbytek dovolené poznamenáný tímto incidentem. Byli s přítelkyní nuceni se konfrontovat s faktem, že ač se snaží žít jako „normální lidé“, majoritní společnost jim bude neustále připomínat, že do ní nepatří. (zdroj příběhu www.czechkid.cz)

REFLEXE:

Reakce následně společně rozebereme a určíme si, jaké jsou nejprospěšnější a nejsprávnější? Jak bychom my sami zareagovali? Jaká reakce by byla nejsnazší? Jaká reakce by byla nejobtížnější? Jakou reakci by rádi viděli lektori? Jaké faktory mohou hrát proti tomu se zastat? Našly by se situace, kdy bychom se zastat nemohli?

ZÁVĚREČNÁ REFLEXE

CÍL: Zhodnocení celého bloku ze strany žáků

POMŮCKY: lepicí papírky, fixy a psací potřeby na tabuli

ČAS: zbytek hodiny

PRŮBĚH:

Nepřímé hodnocení besedy: Žákům rozdáme lepicí papírky, na kterých mají velmi stručně shrnout, co jim beseda přinesla, k čemu v besedě dospěli, co se jim líbilo či nelíbilo či co jim v besedě chybělo? Papírky přilepí na tzv. teploměr dle míry zalíbení celé besedy. (vertikálně namalovaný teploměr, který symbolizuje záporné, kladné či neutrální hodnocení)

Příkladem může být lepicí papírek přilepený v horní části teploměru (symbolizující kladné hodnocení), kde žák napíše: „*Uvědomil, jsem si, že není dobré soudit pouze na základě zevnějšku.*“ Nebo lepicí papírek umístěný na dolní části teploměru (symbolizující záporné hodnocení) s textem: „*Tato beseda mi nic nového nepřinesla.*“

Přímé hodnocení besedy: Reflexi můžeme realizovat i v kruhu, kde může každý jedinec říci svůj názor na besedu a její průběh. Krom žáků se mohou zapojit i lektori. Tento typ besedy je více interaktivní a přímý, ale je vhodný více pro vyzrálější skupiny.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

METACULTURE